

УДК 658.14: 664

Буряк П.Ю.*доктор економічних наук, професор,
ректор
Львівської державної фінансової академії***Чалапко (Калник) Л.Д.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки та теорії фінансів
Львівської державної фінансової академії*

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті досліджуються питання обґрунтування теоретико-методологічних положень стосовно фінансового планування, визначення ролі фінансового планування для забезпечення фінансової безпеки підприємства, обґрунтування необхідності використання фінансового планування на вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: підприємство, фінансове планування, грошові потоки, фінансова безпека.

Буряк П.Ю., Чалапко (Калник) Л.Д. ФИНАНСОВОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ

В статье исследуются вопросы обоснования теоретико-методологических положений относительно финансового планирования, определения роли финансового планирования для обеспечения финансовой безопасности предприятия, обоснования необходимости использования финансового планирования на отечественных предприятиях.

Ключевые слова: предприятие, финансовое планирование, денежные потоки, финансовая безопасность.

Buryak P.Y., Chalapko (Kalnik) L.D. FINANCIAL PLANNING IN ENSURING FINANCIAL SECURITY ON ENTERPRISES

The scope of this article examines the questions of defining the theoretical and methodological provisions related to financial planning, the role of financial planning in ensuring financial security and the need for financial planning on domestic enterprises.

Keywords: business, financial planning, cash flow, financial security.

Постановка проблеми. Нестабільна ситуація, що склалася в Україні, а також перетворення, що відбуваються в економіці і політиці в цілому, супроводжуються кризовим фінансовим станом для багатьох підприємств. Фінансова безпека вітчизняних підприємств залежить від того, як швидко вони зможуть пристосуватися до мінливих ринкових умов. Підприємства можуть зберегти свої позиції використовуючи фінансове планування і прогнозування діяльності як один із фінансових механізмів. Актуальність цього питання обумовлена сучасними тенденціями економіки, самостійністю підприємств, незалежно від організаційно-правової форми і форми власності.

У сучасних умовах роль фінансового планування принципово змінилася, на відміну від часів централізовано керованої економіки. Зараз підприємства самі зацікавлені в тому, щоб реально оцінювати свій фінансовий стан сьогодні та на найближчу перспективу, по-перше, щоб досягти успіху в своїй господарській діяльності; по-друге, щоб своєчасно виконати свої зобов'язання перед бюджетом, соціальними фондами, банками та іншими кредиторами, тим самим захистивши себе від штрафних санкцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі методологічні, методичні й організаційні аспекти фінансового планування досліджують такі українські та зарубіжні вчені, як І. Бланк, В. Опарін, І. Бріггем, Л. Гапенски Дж. Ван Хорна, Питер Ф. Друкер, Е. Нікбахт, А. Гроппеллі, С.І. Чимшит, Н.О. Резун, Р. А. Слав'юк, Л.С. Тат'янич, О.О. Кравченко, В.В. Степура, В.А. Ткаченко, К.Е. Куницька, Е.Е. Козлов та ін. Але єдиної точки зору щодо трактування сутності фінансового планування у роботах цих авторів, на жаль, не виявлено [1; 11].

Так, на думку Р.А. Слав'юк, «...фінансове планування являє собою розрахунок обсягів фінансових ресурсів за джерелами формування і напрямками

використання у відповідності з виробничими і маркетинговими показниками підприємств на плановий рік» [8, с. 168]. ГО. Партій і А.Г. Загородній стверджують, що «...фінансове планування – це розроблення системи фінансових планів за окремими напрямками фінансової діяльності підприємства, які забезпечують реалізацію його фінансової стратегії у плановому періоді» [7, с. 86].

Фінансове планування – це науково обґрунтований процес визначення джерел створення і напрямків використання фінансових ресурсів в економіці державі з метою забезпечення стабільного розвитку [9].

Виділяють 3 основні етапи фінансового планування та прогнозування на підприємствах [10].

Перший етап розвитку (з початку 30-х до кінця 40-х р. ХХ ст.) – це період формування основ фінансового планування та прогнозування. На цьому етапі основним інструментом управління фінансово-економічною діяльністю підприємств було бюджетування, метою якого був поточний контроль над витратами. Тому бюджети являли собою фінансові кошториси, що склалися щомісячно, щоквартально або щорічно, в яких відбивалися статті втрат на різні цілі.

Другий – період розвитку фінансового планування і прогнозування (50–60 рр. ХХ ст.). У цих умовах короткострокове фінансове планування та бюджетування вже не могли забезпечувати стабільного функціонування та розвитку. Ці чинники зумовили необхідність розширення горизонту планування і створили умови для впровадження довгострокового планування (long-range planning), що дозволяв розширювати горизонт планування до 10 років.

Третій етап фінансового планування і прогнозування (з початку 70-х років ХХ ст.) можна охарактеризувати як розквіт. Цей етап характеризується впровадженням стратегічного фінансового планування і прогнозування в практику управління діяльнос-

ті підприємств, яке розглядалося як один з механізмів забезпечення швидкого реагування і адаптації до змін зовнішнього середовища, спрямований не всередину підприємства, а сконцентрований на його зовнішньому середовищі [11].

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є дослідження проблеми фінансового планування для забезпечення фінансової безпеки на підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Успішне, повноцінне й ефективне вирішення завдань, що постають як перед економікою держави, так і перед окремими господарюючими суб'єктами, багато в чому залежить від результативності їхньої діяльності. Виробничі одиниці, що існують у різних організаційно-правових формах, здійснюють свою діяльність зазвичай в умовах невизначеності або неповної визначеності й непередбачуваності. Система безпеки підприємства є самостійною, відокремленою від інших виробничих одиниць, але ця відокремленість відносна, тому що система безпеки підприємства – це складовий елемент безпеки більш високого рівня: міста, регіону, країни. Метою системи безпеки є своєчасне виявлення й запобігання як зовнішнім, так і внутрішнім небезпекам і загрозам, забезпечення захищеності діяльності підприємства й одержання ним прибутку – мети бізнесу. Все це можна забезпечити на основі вирішення цілого комплексу завдань, зокрема виявлення реальних і прогнозування потенційних небезпек і загроз.

До основних функціональних цілей фінансової безпеки віднесемо: забезпечення високої фінансової ефективності роботи; підтримку фінансової стійкості та незалежності підприємства; досягнення високої конкурентоспроможності; забезпечення високої ліквідності активів; підтримку належного рівня ділової активності; забезпечення захисту інформаційного поля і комерційної таємниці; ефективну організацію безпеки капіталу та майна підприємства, а також його комерційних інтересів.

Фінансова безпека представляє такий стан, за якого підприємство: перебуває у фінансовій рівновазі, забезпечується стійкість, платоспроможність і його ліквідність в довгостроковому періоді; задовольняє потреби у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення; забезпечує достатню фінансову незалежність та захищеність фінансових інтересів власників підприємства; здатне протистояти існуючим і виникаючим небезпекам та загрозам, що призводять до фінансового збитку. [3, с. 45.]. Для досягнення фінансової безпеки необхідним є грамотне планування діяльності підприємства.

Головна та функціональні цілі зумовлюють формування необхідних структуроутворюючих елементів і загальної схеми організації фінансової безпеки. Загальна схема процесу організації фінансової безпеки охоплює такі дії (заходи), що здійснюються послідовно або одночасно: 1) формування необхідних фінансових ресурсів; 2) загальностратегічне прогнозування та планування фінансової безпеки; 3) стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства; 4) загально-тактичне планування фінансової безпеки; 5) тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства; 6) оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства; 7) здійснення функціонального аналізу рівня фінансової безпеки; 8) загальне оцінювання досягнутого рівня фінансової безпеки.

Фінансове планування – процес розробки системи фінансових планів, який полягає у визначенні системи фінансових цілей, встановленні ступеня відповідності цих цілей поточному фінансовому стану підприємства та у формуванні послідовності дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей. У теоретичному аспекті фінансове планування розглядають як невід'ємну складову загального планування діяльності підприємства (рис. 1).

Фінансове планування повинне відображати мету операційної та маркетингової діяльності підприємства, представляти систему планів, визначати обсяг фінансових ресурсів, за джерелами формування і напрямками їх цільового використання залежно від розмірів підприємства та форми власності та поставлених завдань. Цілком очевидним є те, що план надходжень і виплат зовсім не співпадає з планом доходів і витрат. Адже часто буває так, що підприємства з позитивним прибутком у звітності стають банкрутами, а інші з мінусами працюють. Справа у тому, що правильно заплановані надходження і виплати дають можливість стабільно працювати у довгостроковій перспективі і розвиватися.

Тенденція, коли на підприємстві спостерігається повний застій в операційній та інвестиційній діяльності, спостерігається сьогодні на багатьох підприємствах. Засоби на оновлення та розвиток не виділяються по причині повного зняття вільних коштів у вигляді дивідендів власниками товариств. В такій ситуації, якщо підприємство не зробить суттєвих дій, що до покращення становища, то вже у наступному році опиниться на грані виживання.

Головне тактичне завдання для фінансиста – створити баланс грошових потоків за напрямком та обсягом. Тут не має особливого значення (і в цьому нормальний розрив стратегії і тактики) походження грошей – доходи, надходження, позикові кошти, важлива їх наявність у потрібному місці, у потрібний час, у потрібному обсязі. Збалансовані грошові потоки повинні забезпечувати ліквідність і платоспроможність підприємства.

Зміст поточної оперативної фінансової роботи:

- робота зі споживачами щодо форм, термінів і обсягів оплати за поставлену продукцію;
- робота з постачальниками щодо форм, термінів і обсягів оплати за поставлені ресурси;
- забезпечення своєчасних і повних оплат за додатковими зобов'язаннями та іншим обов'язковим платежам;
- своєчасне погашення банківських кредитів.

Головне завдання на стадії фінансового планування та прогнозування – визначити загальну потребу підприємства у грошових коштах (рис. 1).

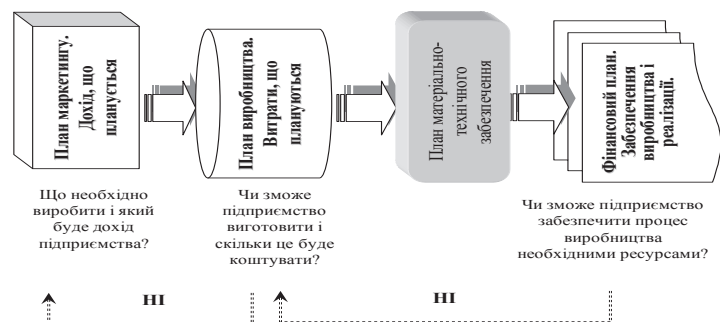

Рис. 1. Загальна схема планування діяльності підприємства [6]

Планування та прогнозування включає в себе планування і прогнозування доходів, насамперед виручки від реалізації, а також витрат на виробництво. Плануючи витрати на виробництво, необхідно враховувати заходи щодо зниження собівартості продукції.

Зазвичай складають: поточний фінансовий план – баланс доходів і витрат; оперативний фінансовий план – платіжний календар.

Ці два документи складають основу поточної фінансової роботи підприємства. Точне виконання і своєчасне коригування дозволяє безперервно і ритмічно працювати всьому підприємству і виконувати намічений план.

Можливості підприємства визначаються і ще однією складовою, це наявністю необхідних фінансових ресурсів. Забезпечення виробничого процесу необхідними фінансовими ресурсами покладена на фінансову функцію, оскільки, фінансовий потік є дзеркальним відображенням матеріального потоку, тому чи отримає підприємства ресурси необхідно часу залежатиме від фінансових можливостей підприємства, від його фінансового потенціалу (рис. 2).

Загроза фінансовій безпеці підприємства – тенденції, коли на підприємстві спостерігається повний застій в операційній та інвестиційній діяльності спостерігається сьогодні на багатьох підприємствах. Засоби на оновлення та розвиток не виділяються по причині повного зняття вільних коштів у вигляді дивідендів власниками товариств. У такій ситуації, якщо підприємство не зробить суттєвих дій щодо покращення становища, то вже у наступному році опиниться на межі виживання.

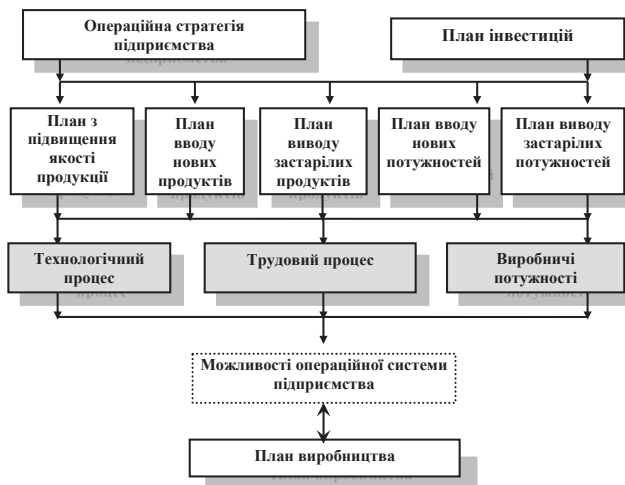

Рис. 2. Структура забезпечення фінансової безпеки підприємства [11]

Наприклад, підприємство передбачає у поточному періоді ввести у виробництво товар G і вивести товар F. Проте виробництво товару F – це система сталих взаємозв'язків як усередині системи, так і за її межами. Виробництво нового товару G вимагає нових характеристик системи, тобто іншої структури і складу забезпечення фінансової безпеки підприємства. Новий товар G вимагає як мінімум модифікованого технологічного процесу (наприклад, нові операції і їх послідовність), трудового процесу (наприклад, нові вимоги до персоналу) і для даного продукту потрібні інші виробничі потужності (наприклад, інший режим роботи обладнання).

Передбачимо, що за якийсь період n2 підприємство отримує 100 у.д.е. прибутку. Ці ресурси вкладаються

у фінансові активи і у результаті при рентабельності в 10% вкладень виробник отримає до наступного періоду n3 додаткові 10 у.о. прибутку на рік. Прибуток періоду n2 і додаткові надходження повністю покрийть збитки періоду n3. Більше того, надлишок ресурсів знову може бути спрямований на фінансовий ринок. Аналогічним чином вирішуються завдання і надалі.

Проте на практиці все йде трохи інакше. Перш за все розрахунковий економічний прибуток ніколи не відбивається у кінці якогось періоду ідентичною сумою на розрахунковому рахунку. Тому отриману суму керівництво підприємства повинно витягувати із обігу і спрямувати її на фінансовий ринок. З фінансової точки зору це досить складне завдання. Проте навіть не це є головною проблемою. Погрози криються в іншому напрямі. Підприємство, працюючи у згаданому вище режимі, фактично має рваний цикл науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НЮКР), капітальних вкладень, кадровій політиці тощо [11].

Ситуація може різко ускладнюватися, якщо цикли розвитку підприємства не збігаються з циклом ринку, галузі, конкурентів. Тому період підйому виробника може збігтися з періодом кризи самого ринку і тоді успіх буде лише відносним. З іншого боку, період кризи може попасти на період зростання ринку або підйому конкурентів, і тоді ймовірність успішного подолання кризових явищ різко знижується. Тому доцільніше допускати лише незначні коливання показників діяльності навколо вектора зростання. Керівництво підприємства повинне орієнтувати свою діяльність на згладжування коливань як в позитивній, так і в негативній площині.

При розробці комплексу заходів щодо розширення внутрішніх обмежень керівництво підприємства повинне первинну увагу звернути на баланс цих складових. Дана теза справедлива як для окремого функціонального напрямку, так і для міжфункціональних змін.

Підприємство і його фінансова безпека – складна багаторівнева система з безліччю різноспрямованих змінних. Тому уникнути слабких місць у даній системі практично неможливо. Насправді менеджери підприємства можуть лише оптимізувати співвідношення змінних у конкретних умовах і таким чином намагатися отримати оптимальний склад і структуру потенціалу для забезпечення фінансової безпеки.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, за результатами узагальнення теоретичних основ суті поняття «фінансова безпека підприємства», виявивши найбільш характерні її особливості, доцільно стверджувати, що це результат політики підприємства зі забезпечення належного рівня фінансової безпеки, який відображається кількісним та якісним детермінованим характеристикам фінансового стану, що забезпечує стабільну захищеність пріоритетних фінансових інтересів підприємства від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки стійкого зростання в поточному і перспективному періодах.

Варто зазначити, що надані державою можливості для економічного розвитку підприємств, досягнення розвитку на інноваційній основі можуть бути належним чином використані підприємством лише в умовах якісної системи фінансового планування та ефективного фінансового менеджменту. У свою чергу, запровадження ефективної системи фінансового планування, складання якісних фінансових планів

потребують належного методологічного, методичного й організаційного забезпечення. Застосування у системі управління фінансового планування сприятиме підвищенню прибутковості підприємств та їх конкурентоспроможності, покращенню регулювання підприємствами, збільшенню надходжень до державного і місцевих бюджетів.

Дослідження проблеми фінансового планування свідчить про те, що лише створення надійної і гнучкої системи управління фінансами, спрямованої на вирішення питань бюджетної, кредитної та інвестиційної політики, дасть змогу підприємствам суттєво підвищити фінансову безпеку і ефективність своєї діяльності. У свою чергу, запровадження ефективної системи фінансового планування, складання якісних фінансових планів потребують належного методологічного, методичного й організаційного забезпечення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк И.А. Управление активами / И.А. Бланк. – К. : «Ника-Центр», 2000. – 720 с.
2. Бриггем Е. Финансовый менеджмент / Е. Бриггем, Л. Гапенски [Полный курс. В 2 томах : пер. с англ.] / под ред. В.В. Ковалева. – СПб. : Экономическая школа, 1997.
3. Ван Хорн Джеймс К. Основы управления финансами / Ван Хорн Джеймс К. [Пер. с англ.]. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 799 с.
4. Друкер Питер Ф. Задачи менеджмента в XXI веке / Питер Ф. Друкер [Пер. с англ.]. – М. : Вильямс, 2000. – 240 с.
5. Давидюк Т.В. Фінансово-економічна безпека чи фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2013. – Вип. 1(25). – С. 39-51.
6. Основы проектирования виртуальных предприятий промышленности : монография / С.И. Чимшит, О.В. Ткаченко, Куницкая К.Е., Козлов Е.Е., Козлов Е.В. [За ред. д-ра экон. наук В.А. Ткаченко]. – Д. : Изд-во ДУЭП. – 2005. – 388 с.
7. Партий Г.О. Финансы предприятия : навч. посіб. / Г.О. Партий і А.Г. Загородній. – Л. : ЛБІ НБУ, 2003. – 132 с.
8. Слав'юк Р.А. Финансы предприятия : навч. посіб. / Р.А. Слав'юк. – К. : ЦУЛ, 2002. – 323 с.
9. Татьяна Л.С. Роль фінансового планування на підприємстві в умовах ринкового господарювання // Татьяна Л.С. / Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – № 1(9). – С. 78-83.
10. Степура В.В. Ієрархічні рівні фінансового планування // В.В. Степура / Економічні науки / ВХНУ. – 2011. – № 2. – С. 119-12.
11. Чимшит С.И. Имитационное моделирование как эффективный инструмент анализа экономических систем / С.И. Чимшит, Н.О. Резун // Академічний огляд : збірник наукових праць. – Дніпропетровськ. ДУЕП. – 2005. – № 2. – С. 128-138.

УДК 338.2

Чернецька О.В.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку й аудиту
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*

МОНІТОРИНГ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена питанням побудови ефективної системи моніторингу фінансових результатів як складової процесу управління в аграрному підприємстві. Визначено етапи моніторингу фінансових результатів, їх забезпечення та особливості в сільськогосподарських підприємствах. Наведено динаміку фінансового результату в сільськогосподарських підприємствах Дніпропетровської області у галузевому розрізі.

Ключові слова: фінансові результати, моніторинг фінансових результатів, система управління, забезпечення процесу моніторингу, аналітичні процедури.

Чернецкая О.В. МОНИТОРИНГ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Статья посвящена вопросам построения эффективной системы мониторинга финансовых результатов как составляющей процесса управления в аграрном предприятии. Определены этапы мониторинга финансовых результатов, их обеспечение и особенности в сельскохозяйственных предприятиях. Приведена динамика финансового результата в сельскохозяйственных предприятиях Днепропетровской области в отраслевом разрезе.

Ключевые слова: финансовые результаты, мониторинг финансовых результатов, система управления, обеспечение процесса мониторинга, аналитические процедуры.

Cherneckaya O.V. MONITORING OF FINANCIAL RESULTS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Article is devoted to an effective system of monitoring financial performance as part of the management process in the agricultural enterprise. The stages of monitoring financial performance, their support and especially in agricultural enterprises. Shows the dynamics of financial results in agricultural enterprises of Dnipropetrovsk region across industries.

Keywords: financial performance, financial performance monitoring, system management, maintenance monitoring process, analytical procedures.

Постановка проблеми. Фінансовий результат характеризує якісні та кількісні показники результативності господарської діяльності підприємства, а прибуток – позитивне (додатне) значення фінансового результату, що свідчить про високу результативність господарської діяльності та ефективне використання капіталу. Негативне (від'ємне) значення категорії фінансового результату відображається у показнику збитку, який свідчить про низький рівень або від-

сутність результативності господарської діяльності, неефективне управління ресурсним, виробничим та економічним потенціалами підприємства, невміле використання наявного капіталу, низьку якість роботи менеджменту підприємства тощо. Отже, як ключовий чинник економічної безпеки будь-якого підприємства фінансовий результат є об'єктом системи управління.

Зразком інформаційного забезпечення управління фінансовими результатами підприємства може